

Nález středověkého dutého skla z Přibic (okr. Břeclav)

ZDENKA HIMMELOVÁ

V roce 1972 provedlo Regionální muzeum v Mikulově záchranný výzkum středověké kulturní jámy v Přibicích (okr. Břeclav). V zásypu jámy byly nalezeny zlomky dutého skla zároveň s keramikou, datovatelnou do konce 14. nebo počátku 15. stol.¹ Zlomky skla pocházejí s největší pravděpodobností z pěti nádobek — čtyř číší a jedné lahve.

Popis nálezů

1. Zlomky ústí, těla a dna malé číšky. Miskovité ústí je odděleno natavenou nití od mírně klenutého soudkovitého těla, zdobeného perlovými nálepy tvořenými spirálovitým svinováním vlákna. Obvod vpíchnutého dna zesílen nataveným štípaným vláknem. Sklovina kvalitní, čirá, bezbarvá, povrch slabě iriduje. Rekonstr. \varnothing ústí a dna 55 mm, výška stanovena odhadem na 75 až 80 mm, \varnothing nálepů 8 mm, síla stěny 0,9–1 mm. Sáček inv. č. A 3322–A 3327.
2. Zlomky ústí a těla malé číšky. Nálevkovitě rozšířené ústí přechází do válcovitého těla. Číška je hladká, bez výzdoby. Sklovina kvalitní, čirá, bezbarvá, povrch slabě iriduje. Rekonstr. \varnothing ústí 71 mm, \varnothing těla 56 mm, síla stěny 1 mm. Sáček inv. č. A 3321, A 3326.
3. Zlomek kruhové patky číše s vpíchnutým dnem a obvodem zesíleným nataveným vláknem; též číši náleží patrně ještě pět drobných zlomků z těla, zdobených nepravidelnými perlovými nálepy ze spirálovitě stáčeného vlákna. Sklovina čirá, bezbarvá, povrch je potažen neprůhlednou lesklou vrstvou tmavě šedé barvy. Rekonstr. \varnothing patky 110 mm. Sáček inv. č. A 3328, A 3329.
4. Zlomek kruhové patky číše. Sklovina silně zkorodovaná, povrch potažen neprůhlednou matnou vrstvou šedé barvy. Rekonstr. \varnothing patky 140 mm. Sáček inv. č. A 3330.
5. Zlomek mírně vpíchnutého masivního dna čtyřboké lahvičky. Sklovina čirá, nazelenalá, povrch potažen téměř souvislou lesklou černou vrstvičkou. 45 × 23 mm. Sáček inv. č. A 3331.

Fragmenty, uvedené pod č. kat. 1, náleží malé číše s perlovými nálepy, kterou je možno zařadit do poměrně široké skupiny číšek, považovaných za předchůdce košťálových číší (krautstrunků). Tato skupina je u nás reprezentována obdobnou číškou z Plzně-Solní ulice (Hejdová—Nechvátal, 1967, 460 n.), z Kutné Hory-Hrádku (Lehečková, 1975, 471) a z Jihlavy (Novotný—Karel—Dušek, 1978, 49 n.). Časové rozpětí uvedených nálezů je poměrně značné — 2. pol. 14. stol. až 1. pol. 15. stol. Do též skupiny číšek můžeme zařadit i fragmenty

č. kat. 2; svým tvarem se nejvíce blíží Bremenovu basilejskému typu (Bremen, 1964, 294–295), datovanému do 14. stol. Pozoruhodná je u této číšky absence výzdoby.

Jiný typ číše představují zlomky č. kat. 3 a 4; náleží dvěma exemplářům, z nichž jeden (č. kat. 3) můžeme celkem bezpečně identifikovat jako vysokou číši s nálepy, pro kterou je běžně užíváno označení „číše českého typu“ (Hejdová–Nechvátal, 1967, 452 n.). Tento charakteristický tvar domácí produkce středověkého skla zaujímá podle dosavadních znalostí poměrně dlouhé časové období průběhu 14. a 1. pol. 15. stol. Tvar druhé číše (č. kat. 4) nelze pro nedostatek materiálu přesněji určit; můžeme pouze konstatovat, že se jednalo o některý typ číše s kruhovou patkou.

Poslední z uvedených nálezů, zlomek dna čtyřboké lahvičky (č. kat. 5), reprezentuje v zkoumaném souboru dlouho žijící typ užitkového skla, kterého nelze použít pro přesnější dataci nálezu.

U nálezového souboru byl proveden rozbor skloviny metodou semikvantitativní spektrální analýzy.² Výsledky analýzy ukázaly, že k výrobě bylo použito dvou druhů skla s odlišným chemickým složením (tab. 1). Vzorky č. kat. 3, 4, 5 lze charakterizovat jako sklo křemičito-vápenato-draselné s poměrně vysokým obsahem Ca, což nám dovoluje považovat je za výrobek domácích sklářských dílen (Hejdová–Nechvátal, 1967, 485). Složení skloviny u vzorků č. kat. 1 a 2 je poněkud jiné – objevuje se zde poměrně značné množství Na. Otázka provenience je v tomto případě prozatím nejistá – vedle problematické možnosti domácí produkce by bylo možno poukázat na tvarově obdobné číšky z nálezů v Maďarsku, které jsou kladeny do 13. a 14. stol. a považovány za import z území Itálie (Gyürky, 1971, 199 n.).

Nálezový celek je tedy jak rozbořem keramiky, tak i skleněných nálezů datován na sklonek 14. nebo poč. 15. stol. Především kvalitou skleněných nálezů se vymyká z běžného venkovského prostředí. Nález je možno s jistou rezervou spojit s existencí johanitské komendy, která je v Příbicích doložena písemnými prameny v 14. stol. a jejíž zánik je kladen do období husitských válek.

Poznámky

- 1 Sdělení vedoucího výzkumu dr. J. Ungra, kterému děkuji za poskytnutí materiálu ke zpracování.
- 2 Rozbor provedl Ústav nerostných surovin v Kutné Hoře, dr. J. Litomiský.

Literatura

- Bremen W., 1964: Die alten Glasgemälde und Hohlgläser der Sammlung Bremen in Krefeld, Katalog, Köln.
- Gyürky K. H., 1971: Glasfunde aus dem 13. u. 14. Jahrhundert im mittelalterlichen Dominikanerkloster von Buda, Acta archaeologica Academiae scientiarum Hung. XXIII.
- Hejdová D.–Nechvátal B., 1967: Studie o středověkém skle v Čechách – soubor z Plzně, Solní ul., PA LVIII, 2.
- Lehečková E., 1975: Nové nálezy středověkého skla z Kutné Hory, PA LXVI, 2.
- Novotný B.–Karel B.–Dušek V., 1978: Středověké objekty ze 14. až z počátku 15. století v historickém jádru Jihlavy. Vlastivědný věstník moravský XXX.

Tabulka 1

Č kat.	Inv. č.	Zjištěné obsahy prvků řádově				
		XO %	X %	0,X %	0,0X %	<0,0X %
1	A 3325	Ca, Na, Si	Al, K, Mg	Fe, Mn, Sr, Ti	Ba, Cu, P, Pb	B, Cr, Ga, Li, Mo, Ni, V, Zn
1	A 3327	Ca, Na, Si	Al, K, Mg	Fe, Mn, Sr, Ti	Ba, Cu, P, Pb	B, Cr, Ga, Li, Mo, Ni, V, Zn
2	A 3321	Ca, Na, Si	Al, K, Mg	Fe, Mn, Sr, Ti	Ba, Cu, P, Pb	B, Cr, Ga, Li, Mo, Ni, V, Zn
3	A 3328	Ca, Si	Al, K, Mg, Mn	Ba, P	Cu, Fe, Na, Sr	B, Cr, Ga, Ni, Pb, Ti, V, Zn
3	A 3329	Ca, Si	Al, K, Mg, Mn	P	Ba, Cu, Fe, Na, Sr, Ti	B, Cr, Ga, Ni, Pb, Sn, V, Zn
4	A 3330	Si	Ca, K, Mg, Mn	Al, Fe, P	Ba, Na, Pb, Sr	B, Cr, Cu, Ga, Ni, Ti, V, Zn
5	A 3331	Si	Ca, K, Mn	Al, Fe, Mg, Na, P	Ba, Sr, Ti	B, Cr, Cu, Ga, Li, Mo, Ni, Pb, Sn, V, Zn

Zusammenfassung

Ein Fund mittelalterlichen Hohlglases aus Přebice (Bez. Břeclav)

Im Jahr 1972 trat das Regionalmuseum in Mikulov an die Rettungserforschung einer mittelalterlichen Kulturgrube in Přebice (Bez. Břeclav). In der Verschüttung der Grube wurden neben Keramik Hohlglasfragmente gefunden, die von vier Becher und einer Flasche stammten. Die Fragmente der Becher Nr. 1 und 2 kann man in die relativ breite Gruppe kleiner Becher mit Tropfenauflage stellen, die als Vorgänger der sogenannten Krautstrünke gelten. Die Fragmente Nr. 3 kommen von einem hohen Becher mit Tropfenauflage, der zu dem böhmischen Typ gezählt wird. Das Fragment Nr. 5 stellt den Bodenteil eines vierkantigen Fläschchens vor. Mit Hilfe der semiquantitativen Spektralanalyse wurde festgestellt, daß in dem Fundensemble Glasmaterial zweier verschiedener chemischer Zusammensetzungen erscheint. Die Fragmente Nr. 3, 4, 5 wurden aus Kaliglas mit verhältnismäßig hohem Ca-Gehalt hergestellt – es geht um heimische Erzeugnisse. Die Fragmente Nr. 1 und 2 unterscheiden sich von ihnen durch den beträchtlichen Na-Gehalt. Die Herkunftsfrage muß bei ihnen vorläufig offenbleiben.

Das keramische und gläserne Fundensemble wird übereinstimmend in das Ende des 14. oder den Anfang des 15. Jahrhunderts datiert. In diesem Zusammenhang kann man an die Johanniterkommende denken, die für diesen Zeitraum in Přebice durch schriftliche Quellen belegt wird.

